

Zwerfafval en het verplaatsen van afvalbakken in parken

Geen afvalbakken in het park leidt tot meer zwerfafval, maar toekijkende dierenogen kunnen helpen

Wetenschappelijk artikel: [Van Doesum, N. J., van der Wal, A. J., Boomsma, C., & Staats, H. \(2021\). Aesthetics and logistics in urban parks; can moving waste receptacles to park exits decrease littering?. *Journal of Environmental Psychology*, 77, 101669, 2-13.](#)

Onderzoek in het kort

Hoe kan zwerfafval in parken worden aangepakt? Voor de gemeente is het makkelijker om afval te verwijderen met alleen (grote) afvalcontainers aan de straat in plaats van afvalbakken verspreid over het park. Maar dit onderzoek laat zien dat de hoeveelheid zwerfafval toeneemt als afvalbakken zomaar naar de uitgangen van een park worden verplaatst. Maar als er in dezelfde situatie foto's van toekijkende dierenogen aan een paar bomen in het park hangen, dan lijkt dit effect om te keren; in dat geval neemt de hoeveelheid zwerfafval af. Een mogelijke verklaring is dat mensen het gevoel hebben bekeken te worden. De conclusie van dit onderzoek is dat zwerfafval het beste kan worden tegengegaan door een combinatie van de fysieke indeling van een park en psychologische interventies.

Achtergrond

Parken zijn een belangrijk onderdeel van de stad. Ze bieden ruimte voor sport en spel, samenkomen met anderen en je kunt er genieten van de natuur. Het is dan wél van belang dat een park schoon en netjes is. Dit hangt mede af van de hoeveelheid zwerfafval. Zwerfafval is afval dat door mensen is weggegooid of achtergelaten op plekken die daar niet voor bedoeld zijn. Afvalbakken zijn bedoeld om dit tegen te gaan. Hoe meer afvalbakken er zijn, hoe minder moeite het kost om afval weg te gooien. In veel parken staan daarom veel kleine afvalbakken door het hele park heen. Het nadeel is dat het veel tijd en geld kost om al die afvalbakken te legen. Ook vinden mensen een park met veel afvalbakken minder mooi. Het zou daarom handig zijn om minder, maar grotere en meer centraal gelegen afvalbakken te plaatsen. Dit onderzoek kijkt daarom naar wat er gebeurt wanneer afvalbakken naar de uitgangen van een park worden verplaatst, en of de aanwezigheid van foto's van toekijkende dierenogen effect heeft op de hoeveelheid zwerfafval in het park.

Hieronder zie je voorbeelden van foto's met toekijkende dierenogen die werden gebruikt in het onderzoek.

Methodes

Het onderzoek bestond uit een online studie en drie veldonderzoeken.

Studie 1: Hoe schoon en mooi is een park met en zonder afvalbakken?

Studie 1 was een onlinestudie met 153 mensen deelnemers. De meesten waren Brits, de gemiddelde leeftijd was 29 jaar en 44% was vrouw. Iedereen kreeg drie foto's te zien van een park met afvalbakken en drie foto's van hetzelfde park zonder afvalbakken. Vervolgens werd ze gevraagd te beoordelen hoe mooi en hoe netjes ze de parken op de foto's vonden.

Studie 2 en 3: Van der Werfpark en Ankerpark

Studies 2 en 3 waren veldonderzoeken in het Van der Werfpark (2) en het Ankerpark (3) in Leiden. Op weekdagen werd zwerfafval twee keer per dag geteld, halverwege de ochtend en in de late namiddag, op drie verschillende plekken in het park, voor in totaal zes weken. In drie condities werd zwerfafval geteld met de afvalbakken op de reguliere plek in het park (A; basismeting), met de afvalbakken alleen bij de uitgangen van het park (B; experimentele conditie), en met de afvalbakken weer terug op hun plek (A; controleconditie). Verder werd er een vragenlijst afgenomen bij mensen die door het park liepen. Hierbij werd onder andere gevraagd hoe mooi en hoe netjes zij de parken vonden. In het Van der Werfpark vulden 180 mensen de vragenlijst in. De gemiddelde leeftijd was 38 jaar en de helft was vrouw. De vragenlijst in het Ankerpark werd door 71 mensen ingevuld. Het grootste deel van deze mensen was tussen de 18-25 jaar (34%) en de helft was vrouw.

Studie 4: Van der Werfpark II

In het veldonderzoek van studie 4 werd in het Van der Werfpark onderzocht of het ophangen van foto's met toekijkende dierenogen aan bomen in het park zou leiden tot minder zwerfafval. Daarnaast werden ook de afvalbakken verplaatst, net als in studie 2 en 3. De hoeveelheid afval werd op dezelfde manier geteld als in studie 2 en 3. Hierbij werd zwerfafval gemeten met de afvalbakken op de reguliere plek in het park (A; basismeting), met foto's van dierenogen aan de bomen (B; experimentele conditie 1), en met een combinatie van foto's en afvalbakken aan de uitgang van het park (C; experimentele conditie 2). Ook hier werd gevraagd hoe mooi en netjes men het park vond. De vragenlijst werd door 137 mensen ingevuld. De gemiddelde leeftijd was 33 jaar; 59% was vrouw.

Resultaten

De plaatsing van afvalbakken maakt niet uit voor hoe mooi en netjes mensen het park vinden

Deelnemers aan de online studie beoordeelden een park zonder zichtbare afvalbakken als mooier en schoner dan een park met zichtbare afvalbakken. Maar de veldonderzoeken in de parken in Leiden lieten zien dat het verplaatsen van afvalbakken naar de uitgang van het park geen invloed had op hoe mooi en netjes mensen het park vonden. Een verklaring zou kunnen zijn dat er in de online studie meer nadruk lag op de afvalbakken op de foto's en deze daardoor meer opvielen dan in de werkelijkheid.

Meer zwerfafval wanneer er alleen afvalbakken bij de uitgang van het park staan

In twee van de drie veldonderzoeken nam de hoeveelheid zwerfafval toe na het verplaatsen van de afvalbakken naar de uitgang van het park. Wanneer afvalbakken te ver weg zijn, zijn mensen vaak niet bereid om afval bij zich te houden en later weg te gooien.

Door toekijkende dierenogen lijken mensen minder zwerfafval achter te laten

Uit het laatste veldonderzoek bleek dat de hoeveelheid zwerfafval afnam wanneer het verplaatsen van afvalbakken naar de uitgangen van het park werd gecombineerd met het ophangen van foto's van de toekijkende dierenogen. Uit de literatuur blijkt dat toekijkende ogen mensen het gevoel kunnen geven dat ze bekeken worden. Dit zou hen aan de (sociale) norm kunnen herinneren dat het niet wenselijk is om zwerfafval achter te laten. Een voorwaarde voor dit effect is dat de afgebeelde ogen niet wegstijven, maar naar voren kijken en er oplettend uitzien.

Conclusie

Het is belangrijk om in de aanpak van zwerfafval in parken zowel te kijken naar (simpele aanpassingen in) het parkontwerp als psychologische interventies, zoals het ophangen van foto's met toekijkende dierenogen. Gezien er veel komt kijken bij (het ontstaan van) duurzaam gedrag, zoals je afval netjes in een afvalbak gooien, is het waarschijnlijk meer kansrijk om meerdere aanpakken te combineren bij het tegengaan van zwerfafval.